

Ümumi məlumat	Fənnin adı, kodu və kreditlərin sayı		AZLL106 Müasir Azərbaycan dili-1, 3 kredit 6 AKTS
	Departament		Dillər və ədəbiyyatlar
	Proqram (bakalavr, magistr)		Bakalavr
	Tədris semestri		2026/2027-ci tədris ilinin payız semestri
	Fənni tədris edən müəllim		Fil.ü.f.d.İlkin Əsgərov
	İmeyl:		ilkin-esger@mail.ru ilkin.asgarov@khazar.org
	Telefon:		
	Mühazirə otağı/Cədvəl		
Konsultasiya vaxtı		Tələbələrlə razılaşdırılmış vaxtda	
Prerekvizitlər			
Tədris dili		Azərbaycan dili	
Fənnin növü (məcburi, seçmə)		Məcburi	
Dərsliklər və əlavə ədəbiyyat		Dərsliklər: Əsas 1. A. Qurbanov. Müasir Azərbaycan ədəbi dili. I cild. Bakı, 2003 2. B. Xəlilov. Müasir Azərbaycan dili. Bakı, 2007 3. B. Xəlilov. Müasir Azərbaycan dilinin leksikologiyası. Bakı, 2008. 4. S. Cəfərov. Müasir Azərbaycan dili. Bakı, 2007 5. H. Həsənov. Müasir Azərbaycan dilinin leksikası. Bakı, 1987 Əlavə: 6. Azərbaycan dilçiliyi müntəxəbatı. 3 cildə. Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu. Bakı, 2013 7. Müasir Azərbaycan dili. “Elm nəşriyyatı”. II hissə. Bakı, 1981 Əlavə 1. Tanrıverdi Ə. Azərbaycan dilinin tarixi qrammatikası. “Elm və təhsil”. Bakı, 2010 2. Hümətova R. Linqvistik təhlilin elmi-metodik əsasları. Bakı, 2017 3. H. Həsənov. Azərbaycan dilinin antonimlər lüğəti. Bakı, 1985 4. H. Həsənov. Azərbaycan dilinin sinonimlər lüğəti. Bakı, 1990 5. H. Bayramov. Azərbaycan dili frazeologiyasının əsasları. Bakı, 1978 6. A.Hacıyev, T.Mehrabova. Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti. Bakı-2015 7. B.Xəlilov.Müasir Azərbaycan dili. Bakı-2007 8. https://anl.az/el/Kitab/252276.pdf 9. https://azerbaycandili.az/Literatures/Download/10/M%C3%BCasir%20Az.%20dilinin%20leksikas%C4%B1.N_166.pdf 10. http://afadqurbanov.az/books/6.%20M%C3%9CAS%C4%B0R%20AZ-N%20%C6%8FD%C6%8FB%C4%B0%20D%C4%B0L%C4%B0_maket_Sayfa-454.pdf 11. http://web2.anl.az:81/read/page.php?bibid=vtls000698647	
Tədris metodları		Məşğələ	+
		Qrup müzakirəsi	+
		Praktik tapşırıqlar	+
		Mühazirə	+
		Praktik məsələnin həlli	+
Qiymətləndirmə	Komponentləri	Tarix/son müddət	Faiz (%)
	Yoxlama (Quiz 1)		5
	Yoxlama (Quiz 2)		5
	Yoxlama (Quiz 3)		5

	Tapşırıq		5
	Davamiyyət		5
	Aktivlik		5
	Aralıq imtahanı		30
	Final imtahanı		40
	Yekun		100
Kursun təsviri	Dilçiliyin bir bölməsi olan leksikologiya dilin müasir vəziyyətində və eləcə də tarixi inkişaf prosesində lüğət tərkibini, onun keçdiyi inkişaf yolunu öyrənir. Müasir Azərbaycan dilinin lüğət tərkibinə danışıqda rol oynayan bütün sözlər və frazeoloji vahidlər daxildir. Leksikologiyanın əsas məqsədi sözün mahiyyəti və tərkibini, milli mənşəyini, inkişaf qanunlarını dəqiqləşdirməkdən və sözlərin mənaca qruplarını müəyyənləşdirməkdən ibarətdir. Leksikologiya həmçinin dilin lüğət tərkibini onun aktiv və passiv fondu baxımından tədqiq edir, işlənmə dairəsinə görə sözlərin qruplarını: arxaizmlər, tarixizmlər, dialektizmləri nəzərdən keçirir, neologizmlərin, terminlərin yaranması qanunauyğunluqlarını müəyyənləşdirir. Leksikologiyada lüğət tərkibinin ifadəliliyi və üslubi cəhətləri, dilin leksik tərkibindən istifadə imkanları da öyrənilir. Frazeologiya bölməsində frazeoloji vahidlərin əmələ gəlməsi, inkişafı və istifadə yolları, mənaca qrupları araşdırılır. Dilçiliyin onomalogiya bölməsinin tədqiqat obyektı əsasən dilimizin leksik tərkibindəki xüsusi sözlərin müxtəlif cəhətlərini araşdırmaq, xüsusi sözlərin mənşəyini, areallığını, dil mənsubiyyətini müəyyənləşdirmək, xüsusi sözlərin quruluşunu, yaranma yollarını, semantikasını, dildəki poetik məqamlarını araşdırmaqdır. Həmçinin onomalogiya şöbəsində xüsusi sözlər təsnif edilir, onların üslubi, poetik xarakteri açıqlanır. Semasiologiya şöbəsi sözlərin leksik, semantik və qrammatik mənalarını; sözün mənasının dəyişməsi və inkişafı; sözün mənasının genişlənməsi və daralması; sözün məcazi mənada işlənməsi; məcazlar sistemi; sözlərin tək və çoxmənalılığı; sözlərin mənə qrupları – omonim, antonim, sinonimlər və onların əmələgəlmə və inkişaf xüsusiyyətlərini, üslubi məqamlarını araşdırır. Söz yaradıcılığı bölməsində isə leksik, morfoloji və sintaktik yolla sözlərin yaranması tədqiq edilir.		
Kursun məqsədləri	Kursun məqsədi müasir Azərbaycan ədəbi dilinin leksik quruluşunu, lüğət tərkibini və sözlərin milli mənsubiyyətini, semantik sistemini, o cümlədən onomostik leksikanın təsnifatını və ədəbi dilimizdə gedən derivatoloji prosesləri öyrənməkdən ibarətdir. Bundan başqa yüksək nitq mədəniyyətinə sahib olmaq üçün tələbələrə fənnə dair zəruri bilik, bacarıq və vərdisləri şüurlu olaraq mənimsətmək və Azərbaycan dili fənnini bir elm sahəsi kimi öyrətmək, sevdirmək fənnin məqsədlərindən biri kimi xüsusi aktuallığa malikdir.		
Tədrisin (öyrənmənin) nəticələri	Kursun sonunda tələbələr: FTN 1 Tələbə Azərbaycan dili fənninin məzmununu dərinlən bilir; FTN 2 Tələbə dilin leksik vahidlərini, onun əhəmiyyətini, leksik vahidlərdən məqsədyönlü istifadə qaydalarını şüurlu olaraq dərk edir; FTN 3 Leksika təliminin əhəmiyyətini, məqsəd və vəzifələri haqqında məlumat verməyi bacarır;		

	FTN 4 Ümumişlək və ümumişlək olmayan sözləri fərqləndirməyi və onların funksional xüsusiyyətlərini izah edir; FTN 5 Sözlərin mənaca qruplarını fərqləndirir; FTN 6 Sözlərin leksik-semantik mənasına daha dərinlən bələd olur, leksikonu zənginləşir; FTN 7 Sözlərin mənşəyini və xüsusiyyətlərini şərh edir, alınma sözləri fərqləndirməyi bacarır; FTN 8 Əsl Azərbaycan sözlərinin xüsusiyyətlərini ayırd edə bilir; FTN 9 Frazoloji vahidlərin xüsusiyyətlərini bilir və onların omonimlik , antonimlik və sinonimlik keyfiyyətlərini izah edir; FTN 10 Onomastik vahidlərin dil xüsusiyyətlərini və üslubi məqamlarını aydınlaşdırır; FTN 11 Cümlədəki bu və ya digər sözlərin poetik funksiyasını müəyyənləşdirir; FTN 12 Lüğətlərin növlərini və tərtibi üsullarını bilir; FTN 13 Sözləri tərkibinə və söz yaradıcılığına görə təhlil etməyi bacarır;
Qaydalar (Tədris siyasəti və davranış)	Quizlər: Semestr ərzində üç dəfə quiz keçiriləcəkdir. Tapşırıq: Tapşırıqlar əsasən proqrama daxil olan mövzularla əlaqədar problemlərin həm nəzəri, həm də praktik cəhətdən tədqiqi ilə bağlı olacaq. Tələbələr əvvəlcədən təqdim olunmuş mövzu-problemlər əsasında təqdimatlar edəcəkdir. Davamiyyət: Semestr ərzində tələbənin dərstdə iştirakına görə bal verilir. 2 qaib 1 balı aparır. Tələbə 8-10 dəqiqədən artıq dərslə gecikərsə, qaib yazılacaq. Qaib yazılmış olsa belə, onların dərstdə iştirakına icazə veriləcək. Aktivlik: Tələbənin müzakirələrdə iştirakı, dərslə hazırlıq səviyyəsi, dərslə vəsaitləri ilə təminatı, mövzularla əlaqəli verilən tapşırıqların yerinə yetirilməsi bu qiymətləndirməyə daxildir. Keçilən mövzuların xarakterinə uyğun müəyyən tapşırıqlar verilə bilər. Tapşırıqların yerinə yetirilib-yetirilməməsi qiymətləndirməyə təsir edəcəkdir. Qeyd: Tələbə dərstdə 25% iştirak etməzsə, imtahana buraxılmayacaqdır. İmtahan haqqında: Quizlər, aralıq və final imtahanlarında həm nəzəri, həm də praktik sual formalarından istifadə ediləcəkdir. Generativ Süni İntellektə (GSİ) istifadə qaydaları Müasir Azərbaycan dili-1 fənninin tədrisində generativ süni intellekt (GSİ) alətlərindən yalnız tələbənin öyrənmə, tədqiqat və fərdi inkişaf fəaliyyətini dəstəklədiyi, onun müstəqil düşünmə, yazma, təhlil və kommunikasiya bacarıqlarını əvəz etmədiyi hallarda məqsədyönlü, məsuliyyətli və şəffaf şəkildə istifadəsinə icazə verilir. GSİ fənn üzrə bilik və bacarıqların mənimsənilməsinə köməkçi vasitə kimi istifadə edilə bilər, lakin tələbənin özünün formalaşdırılmalı olduğu fikir, argument, təhlil, mətn və yekun nəticələri əvəz etməməlidir. Tələbə GSİ-dən istifadə etdiyi halda bunu təqdim etdiyi müvafiq iş və ya materialda açıq şəkildə bəyan etməli, istifadə etdiyi GSİ alətini və ondan hansı məqsədlə yararlandığını göstərməlidir. GSİ-dən istifadənin gizlədilməsi və ya GSİ tərəfindən yaradılmış məzmunun tələbənin müstəqil işi kimi təqdim edilməsi akademik dürüstlük və şəffaflıq prinsiplərinin pozulması hesab olunur və tələbə bu pozuntuya görə universitetin müvafiq qaydalarına əsasən məsuliyyət daşıyır. Eyni zamanda, GSİ tərəfindən yaradılan və ya təqdim olunan məlumatların düzgünlüyünün, etibarlılığının və obyektivliyinin yoxlanılmasına görə məsuliyyət tələbənin öz üzərinə düşür.

GSİ tərəfindən təqdim olunan məlumatda faktla bağlı səhv, uydurma məlumat və ya istinad, yanlış nəticə və qərəzli məzmun olduqda, həmin məlumatın yoxlanılmadan tələbə tərəfindən təqdim edilən işə daxil edilməsi tələbəni məsuliyyətdən azad etmir. Tələbə istifadə etdiyi məlumatın məzmununa və təqdim etdiyi işin akademik dürüstlük, elmi etibarlılıq və fənnin tələblərinə uyğunluğuna görə məsuliyyət daşıyır.

İmtahanlar və müəllim tərəfindən müstəqil bilik və bacarıqların qiymətləndirilməsi məqsədilə müəyyən edilmiş tapşırıqlar zamanı GSİ alətlərindən istifadəyə yol verilmir. Dərs zamanı ayrı-ayrı tapşırıqlar üçün GSİ-dən istifadəyə xüsusi məhdudiyyət və ya qadağa tətbiq edilə bilər. Bu tədbirlər aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilir:

1. Şifahi və ya yazılı xəbərdarlığın verilməsi
2. Tapşırığın yenidən təqdim edilməsi
3. Tapşırıq üzrə balın azaldılması və ya sıfırlanması (0 bal).

Süni intellektdən istifadəyə icazə verilir:

- Azərbaycan dilinin fonetik, leksik və qrammatik xüsusiyyətləri ilə bağlı anlayışların izahında köməkçi vasitə kimi;
- dilçilik terminlərinin və əsas anlayışların sadə və nümunəli şəkildə izah edilməsində;
- sözlərin mənalarının, sinonim, antonim, omonim və digər leksik münasibətlərin müəyyənləşdirilməsində;
- sözlərin düzgün tələffüzü və yazılışı ilə bağlı nümunələrin əldə edilməsində;
- sözlərin morfoloji quruluşunun və qrammatik xüsusiyyətlərinin təhlilində;
- fonetik və leksik dil hadisələrinə aid əlavə nümunələrin hazırlanmasında;
- tələbənin özü tərəfindən yazılmış mətnin orfoqrafik, qrammatik və üslubi baxımdan yoxlanılmasında;
- mövzu üzrə əlavə çalışmalar, test sualları və özünüqiymətləndirmə tapşırıqlarının hazırlanmasında;
- seminar və təqdimat işləri üçün mövzu ilə bağlı ilkin ideyaların və planın formalaşdırılmasında;
- əldə edilmiş məlumatların dərslik, lüğət, elmi ədəbiyyat və digər etibarlı mənbələrlə yoxlanılması şərtilə.

Süni intellektdən istifadəyə icazə verilməyən hallar:

- tələbənin müstəqil yerinə yetirməli olduğu fonetik, leksik və morfoloji təhlilləri tamamilə süni intellektə həvalə etmək;
- dil materialını özü araşdırmadan və təhlil etmədən süni intellekt tərəfindən hazırlanmış hazır cavabları təqdim etmək;
- fərdi tapşırıq və digər yazılı işləri tamamilə süni intellektə hazırlatmaq və öz işi kimi təqdim etmək;
- süni intellektin təqdim etdiyi dil faktlarını, qaydaları və izahları yoxlamadan düzgün və normativ məlumat kimi istifadə etmək;
- mövcud olmayan lüğət, kitab, məqalə, müəllif, qayda və ya sitatların süni intellekt vasitəsilə yaradılaraq həqiqi mənbə kimi təqdim edilməsi;
- müəllimin icazəsi olmadan imtahan və digər qiymətləndirmə fəaliyyətləri zamanı süni intellektdən istifadə etmək;
- tələbənin öz dilçilik mühakiməsini və müstəqil təhlilini süni intellekt tərəfindən hazırlanmış cavablarla əvəz etmək;

		- Azərbaycan dilinin ədəbi və normativ qaydalarını süni intellektin cavabları ilə əvəz etmək; - süni intellektdən istifadə faktını bilərəkdən gizlətmək və onun hazırladığı materialı tələbənin müstəqil işi kimi təqdim etmək.	
	Tarix	Fənnin mövzuları	Dərslik/Tapşırıqlar
1		Leksikologiya haqqında ümumi məlumat. Azərbaycan ədəbi dilinin lüğət tərkibi. Dövlətin dil siyasəti	1,s.202-219 3,s.10-15
2		Mənşə cəhətdən müasir Azərbaycan ədəbi dilinin leksik tərkibi. Azərbaycan mənşəli sözlərin xüsusiyyətləri	1,s.219-225 3,s.40-63 Tələbələr müxtəlif mətnlər üzərində işləyərək fonetik xüsusiyyətlər əsasında sözlərin milli mənsubiyyətini müəyyənləşdirəcək. (Qrup işi)
3		Alınma mənşəli sözlər. Müasir Azərbaycan dilindəki alınma mənşəli sözlərin təsnifatı	1,s. 225-243 3,s.40-63
4		Ərəb-fars mənşəli alınma sözlər. Rus-Avropa mənşəli sözlər	1,s.228-229 3,s.40-63 Tələbələr S.Cəfərovun və A.Qurbanovun mövzuya dair müvafiq tədqiqatları əsasında resenziya hazırlayacaq.(Qrup işi)
5		Ümumişlək sözlər. Ümumişlək olmayan sözlər və onların təsnifatı	1,s. 243-281 3,s.70-78
6		Azərbaycan dilinin onomastik sistemi. Onomastik leksikanın təsnifatı	1,s.281-314
7		Antroponimlər. Toponimlər.	1,s.286-296
		Aralıq imtahanı	
8		Semasiologiya. Sözü xüsusiyyətləri	1,s. 314-325
9		Sözü həqiqi və məcazi mənası. Təkmənalı və çoxmənalı sözlər	1,s.325-331 3,s.15-40

10		Sözlərin mənaca qrupları. Omonim və onun növləri	1,s.332-346 3,s.15-40
11		Sinonimlər. Antonimlər	1,s.346-362 3,s.15-40
12		Söz qruplarının nitqdə rolu və poetik imkanları. Tabu və effemizmlər	1,s.366-368 Tələbələr konkret bədii əsərlərdən seçilmiş nümunələr üzərində söz qruplarının funksional xüsusiyyətləri ilə bağlı linqvistik təhlil edəcək (Qrup işi)
13		Frazeologiya haqqında anlayış və onların xüsusiyyətləri. Azərbaycan dilində frazeoloji vahidlərin tipləri	1,s.368-400 3,s.88-105
14		Leksikoqrafiya haqqında ümumi məlumat. Lüğətlərin növləri	1,s. 400-440 3,s.105-121
15		Derivatologiya haqqında ümumi məlumat. Sözyaratma yolları	1,s.439-447 3,s.121-185 Tələbələr Azərbaycan dilində söz yaradıcılığını tədqiq edən dilçilərin tədqiqatları əsasında resenziya hazırlayacaq.
		Final imtahanı	.